

Bureauonderzoek en IVO verkennende fase

**Vlintweg naast nr. 31,
Valthe, Gemeente Borger-
Odoorn (DR)**

**LAAGLAND
ARCHEOLOGIE**

december 2023

Versie 1.1 (definitief)

Colofon**Laagland Archeologie Rapport 1141**

Bureauonderzoek en IVO verkennende fase Vlintweg naast nr. 31 te
Valthe, Gemeente Borger-Odoorn (DR)

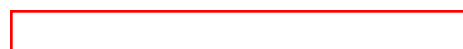

Foto's en tekeningen: Laagland Archeologie

Status rapport: defintief

ISSN 2468-4759

KvK-Nummer: 60294418

© Laagland Archeologie BV, Almelo, december 2023

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Laagland Archeologie BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

Laagland Archeologie heeft in mei 2023 een bureauonderzoek en een verkennend booronderzoek uitgevoerd op de locatie Vlintweg naast nr. 31 te Valthe. Het onderzoek is uitgevoerd in verband met de ruimtelijke procedure rondom een bestemmingsplanwijziging van een terrein met een oppervlakte van circa 2.500 m².

Het onderzoek is uitgevoerd conform de protocollen SIKB KNA 4002 en 4003. Het bureauonderzoek had tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. Centraal staat daarbij de vraag of en zo ja welke archeologische resten (complextype, datering, diepteligging en gaafheid) in het plangebied kunnen worden verwacht. Hiertoe zijn landschappelijke, archeologische en historische bronnen geraadpleegd. Uit dit bureauonderzoek blijkt dat de locatie deel uitmaakt van AMK-terrein 14351, met een hoge archeologische verwachting. Het gaat om resten van een urnenveld uit de periode bronstijd – late ijzertijd en er zijn aardewerkfragmenten uit het neolithicum gevonden. Dit gedeelte van de Hondsrug is, zo getuige de vele AMK-terreinen, een zeer rijk archeologisch gebied. Het terrein ligt op de oostelijke flank en kent een natuurlijk hoogteverschil van circa 2 meter over een afstand van 50 meter. Door het opbrengen van grond in de oorspronkelijk laaggelegen zuidpunt is het hoogteverschil afgenomen. Uit oude kaarten blijkt dat het plangebied tot circa 1900 in gebruik was als woeste grond, later werd ten oosten een trambaan aangelegd, die lag tussen de Vlintweg en de Exloërweg. De verwachting is hoog met name voor resten van het urnenveld uit de periode bronstijd – late ijzertijd. Daarnaast zijn mogelijk andere sporen uit de periode neolithicum t/m ijzertijd te verwachten. Eventuele resten worden direct onder de bouwvoor verwacht. Het is mogelijk dat de bodem door erosie en ploegen verstoord is.

Om de aard en gaafheid van het bodemprofiel vast te stellen is een verkennend booronderzoek uitgevoerd. Het booronderzoek bestond uit het plaatsen van 7 verkennende boringen tot maximaal 150 cm -mv. Onder een bouwvoor van circa 25 cm zijn in de noordwesthoek redelijk intacte podzolbodems aangetroffen. In het overige deel van het plangebied is de bodem verploegd tot in de C-horizont waarbij in de zuidoostzijde een laag opgebrachte grond aanwezig is. Er zijn geen aanwijzingen voor een archeologische laag aangetroffen. Indien in het plangebied archeologische resten aanwezig zijn dan betreft het diepe grondsporen, met uitzondering van de noordwesthoek waar de bodem nog gaaf is en ook ondiepe grondsporen verwacht kunnen worden. Grondsporen kunnen niet met behulp van booronderzoek worden opgespoord.

Geadviseerd wordt om bij toekomstige nieuwbouw bodemverstoring dieper dan 25 dan wel 55 cm -mv (zuidoosthoek) zoveel mogelijk te voorkomen. Mochten in het plangebied graafwerkzaamheden dieper dan deze waarden voorzien zijn, dan wordt aangeraden om voorafgaand aan het graafwerk een archeologisch proefsleufonderzoek uit te voeren in het te verstoren gebied. Voor een proefsleufonderzoek is een door het bevoegd gezag goed te keuren Programma van Eisen benodigd.

De Gemeente Borger Odoorn is op een kleine aanpassing na, akkoord gegaan met het advies. De implementatie van dit advies is in handen van de Gemeente Borger-Odoorn.

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding onderzoek	5
1.2 Afbakening plan- en onderzoeksgebied	5
1.3 Administratieve gegevens	6
1.4 Huidige situatie en toekomstig gebruik	7
1.5 Geplande verstoring	8
1.6 Gemeentelijk beleid	8
1.7 Onderzoeksdoel	9
2 Inventarisatie	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	10
2.3 Archeologie	13
2.3.1 Bekende archeologische waarden	13
2.3.2 Waarnemingen	13
2.3.3 AMK-terreinen	14
2.3.4 Gemeentelijke beleidskaart	14
2.3.5 Eerder archeologisch onderzoek	14
2.3.6 Militair erfgoed	15
2.4 Oude kaarten en korte historie	15
3 Conclusie en verwachtingsmodel	20
3.1 Conclusie	20
3.2 Verwachtingsmodel	20
4 Veldonderzoek	22
4.1 Beschrijving onderzoeksmethodiek	22
4.2 Resultaten: lithologie, lithogenese en bodemontwikkeling	22
4.3 Resultaten: archeologie	23
5 Conclusie en verwachting	25
6 Selectieadvies	26
literatuur	27
BIJLAGE 1 AMZ-cyclus	29
BIJLAGE 2 Archeologische perioden	30
BIJLAGE 3 Beleidskaart	31
BIJLAGE 4 Geomorfologische kaart	32
BIJLAGE 5 Waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen	33
BIJLAGE 6 Boorpuntenkaart	34
BIJLAGE 7 Boorstaten verkennend veldonderzoek	35

INLEIDING

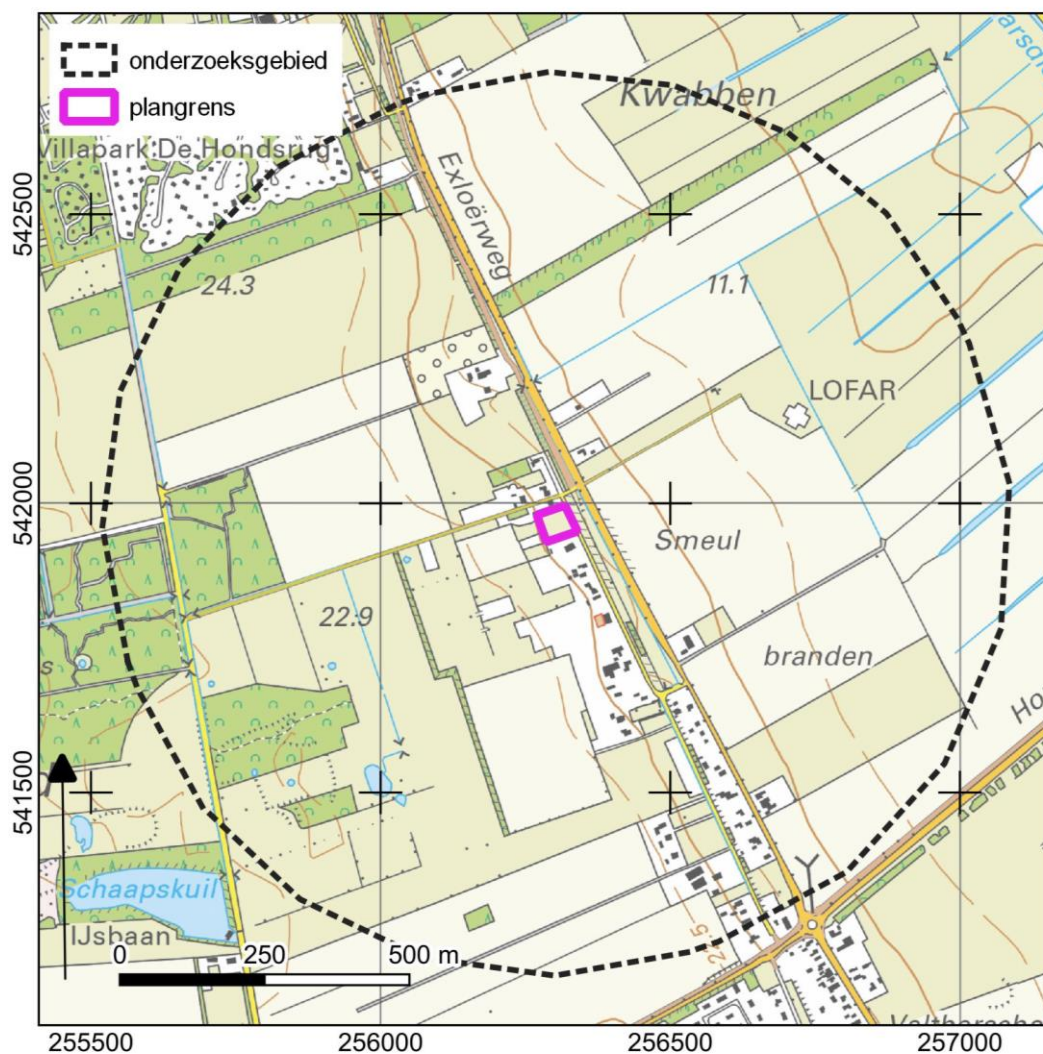
1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

De aanleiding voor het onderzoek vormt de wens om de bestemming van het terrein te wijzigen naar wonen. Het gaat om een terrein, met een oppervlakte van circa 2500 m², gelegen ten noorden van het adres Vlintweg nr. 31 te Valthe (Gemeente Borger-Odoorn, DR).

Het plangebied ligt binnen AMK-terrein 14351 in een zone met een hoge archeologische verwachting. Uit het archeologisch beleid van de Gemeente Borger-Odoorn volgt dat bij ingrepen dieper dan 0,3 m -mv rekening dient te worden gehouden met eventuele archeologische resten in de bodem. De opdrachtgever beoogt met het onderzoek de gemeentelijke paraaf te krijgen voor het onderdeel archeologie. Aanvullende wensen zijn niet kenbaar gemaakt.

1.2 AFBAKENING PLAN- EN ONDERZOEKSGBIED

Het perceel is gelegen ten westen van de Vlintweg, ten noorden van nummer 31, ten zuiden van nr. 32. De Vlintweg is een westelijk gelegen parallelweggetje langs de Exloërweg. Het perceel is in gebruik als grasland en heeft een oppervlakte van circa 2500 m². Voor een beter begrip van de bodemkundige omstandigheden en de archeologie van de planlocatie is een groter gebied bestudeerd. Een zone met een straal van 500 m rondom het plangebied wordt voldoende geacht om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen (zie afbeelding 1). Deze zone is aangeduid als 'onderzoeksgebied'.

Afbeelding 1. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied. Bron: pdok.nl

1.3 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Provincie	Drenthe
Gemeente	Borger – Odoorn
Plaats	Valthe
Beheerder/eigenaar grond	onbekend
Toponiem	Vlintweg naast nr. 31
Kadastrale perceelnummer(s) ¹	376
Laagland Archeologie projectnummer	VAVL231

¹ kadastralekaart.com

Datum conceptrapportage	26 mei 2023
Datum definitief rapport	4 december 2023
XY-coördinaten	256269/541980
	256317/541996
	256337/541951
	256285/541933
Kaartblad ²	17F
Oppervlakte Plangebied	Circa 2500 m ²
Datering	Laat-paleolithicum – nieuwe tijd
Complextyp	Nederzetting, begravingen
Onderzoeksmeldingsnr.	5430615100
AMK-terrein	14351
Vondstmeldingsnr.	nvt
Type onderzoek	Bureauonderzoek en IVO verkennende fase
Datum begin verkennend veldonderzoek	15 mei 2023
Datum eind verkennend veldonderzoek	15 mei 2023
Opdrachtgever	
Goedkeuring bevoegde overheid	
Bevoegde overheid	
Adviseur namens bevoegde overheid	
Beheer documentatie	
Uitvoerder	
Projectleider/opsteller onderzoek	

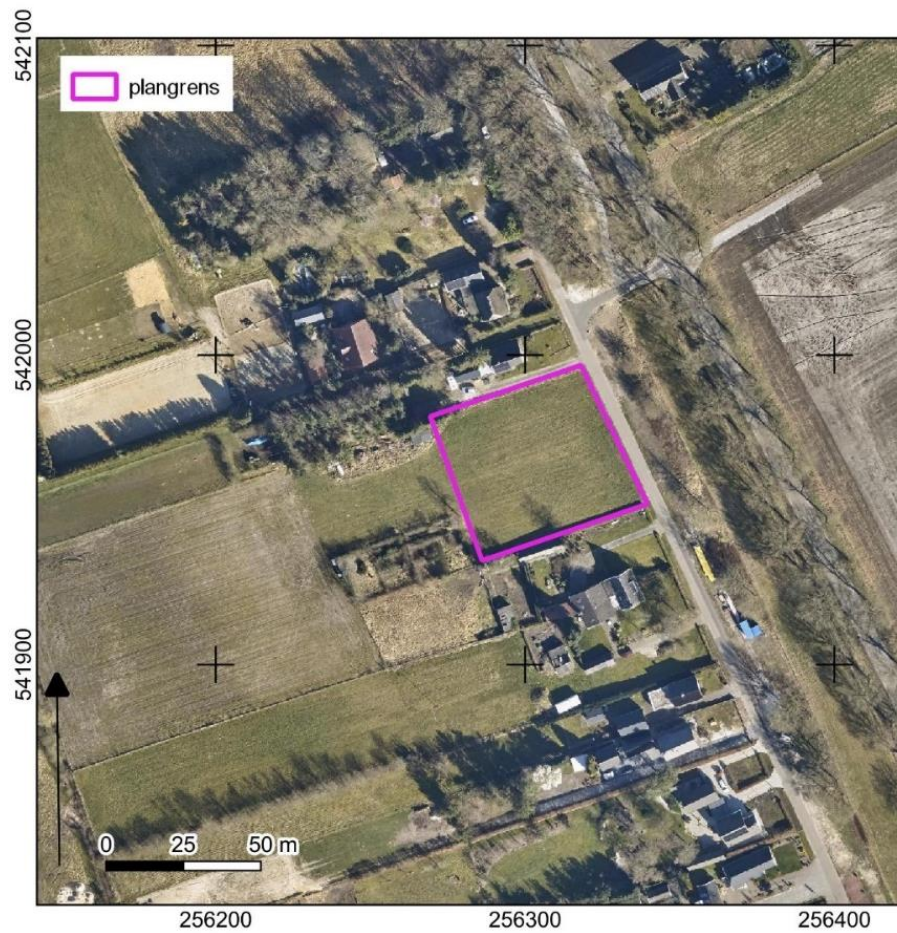
Tabel 1. Objectgegevens.

1.4 HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Het terrein is momenteel in gebruik als grasland. In de toekomst is het plan om op het perceel een woning te realiseren.

De milieutechnische condities, huidige en eventuele nieuwe waterpeil zijn in dit stadium niet bekend. Op basis van het historisch grondgebruik worden geen bijzonderheden verwacht.

² www.imergis.nl/htm/opentopo800.htm

Afbeelding 2. Huidige situatie op luchtfoto met de. Bron:pdok.nl

1.5 GEPLANDE VERSTORING

Er is nog geen nieuwbouw plan beschikbaar. De aard en omvang van bodemverstoring is nog niet bekend. Normaliter worden woningen in dit deel gefundeerd op poeren of op sleuffunderingen. Daarmee zijn bodemverstoringen tot circa 80-100 cm -mv te voorzien. Daarnaast zullen gebouwen worden aangesloten op gas, water, riolering en dergelijke.

1.6 GEMEENTELIJK BELEID

Het terrein valt binnen het bestemmingsplan 'Buitengebied' van de Gemeente Borger-Odoorn vastgesteld op 2018-11-29. Op het terrein ligt de dubbelbestemming Waarde-Archeologie 1 (artikel 33). Hieruit volgt dat bij ingrepen dieper dan 30 cm -mv archeologisch onderzoek deel moet uitmaken van de ruimtelijke procedures.³

---

³ www.ruimtelijkeplannen.nl

1.7 ONDERZOEKSDOEL

Het uitgevoerde onderzoek behoort tot de eerste fase in het huidige archeologische onderzoeksproces (zie Bijlage 1). De initiatiefnemer beoogt met het hier uitgevoerde onderzoek te voldoen aan de gemeentelijke regelgeving omtrent archeologisch onderzoek. Het bureauonderzoek heeft tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen aan de hand van bestaande bronnen, en te bepalen of en zo ja welke delen van het plangebied in aanmerking komen voor vervolgonderzoek. Het verwachtingsmodel wordt getoetst en zo nodig aangevuld door middel van een verkennend booronderzoek.

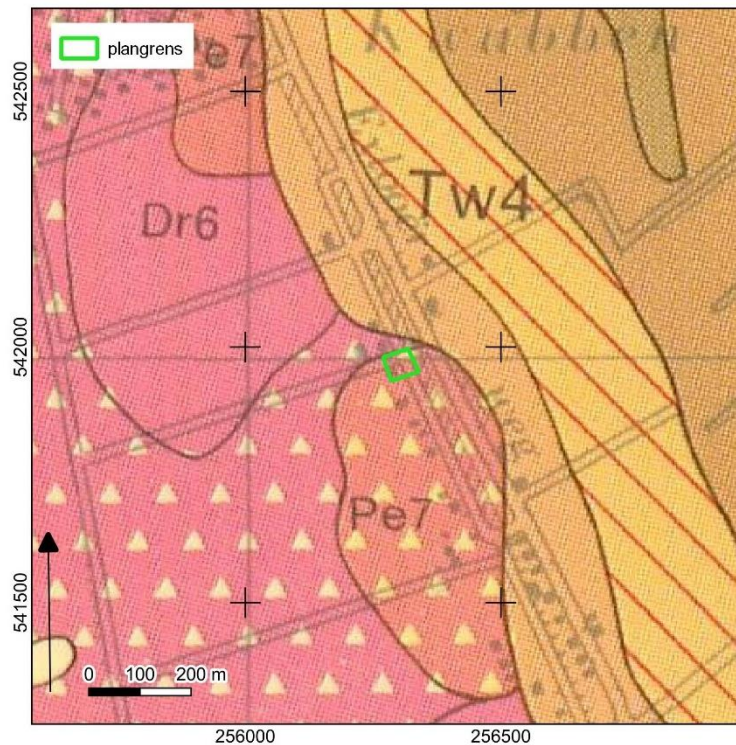
HOOFDSTUK **2** INVENTARISATIE

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk worden de relevante landschappelijke ontwikkeling en huidige bodemkundige situatie beschreven. Tevens wordt ingegaan op de bekende archeologische waarden in de omgeving van het plangebied en de historische situatie. Voor wat betreft de in de tekst genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar Bijlage 2.

2.2 LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING

Het plangebied ligt op de oostelijke flank van de Hondsrug, die wordt gerekend tot de Formatie van Drenthe (DR6, in afbeelding 3). Daarnaast is er een laag dekzand (Laagpakket van Wierden) gekarteerd die dunner is dan 2,0 meter (gele driehoekjes). Het plangebied ligt op de rand van de Formatie van Peelo (Pe7) en afzettingen van het Laagpakket van Wierden van de Formatie van Boxtel, maar dan dikker dan 2,0 m (voorheen Twente, op afbeelding 3 aangeduid als Tw4).

Afbeelding 3. Uitsnede van de geologische kaart van Nederland 1:50.000.⁴

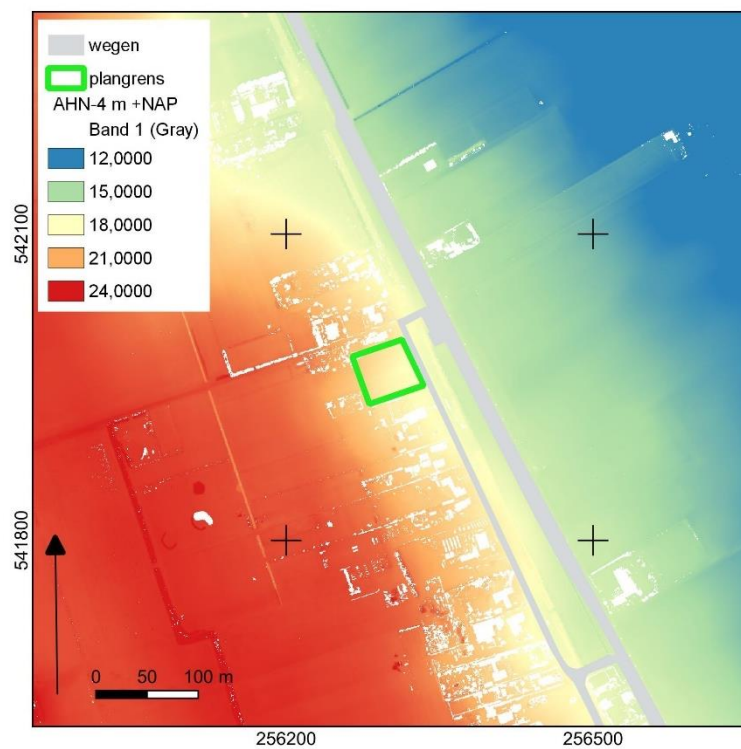
Uit de geomorfologische kaart (zie Bijlage 4) blijkt dat het plangebied is gelegen op de oostelijke rand van de Hondsrug, gekarteerd als ijsstroomrug. Ten oosten ervan liggen grondmorene of smeltwaterglooiingen met resten van grondmorenes. Een paar honderd meter ten noorden bevindt zich een insnijding in de ijsstroomrug, zijnde een droogdal. Op de hoogtekaart is de helling in het terrein goed zichtbaar. Binnen het plangebied bedraagt het natuurlijke hoogteverschil zo'n 2 meter (zie afbeeldingen 4a en 4b).⁵

Uit de bodemkaart (zie afbeelding 5) blijkt dat het plangebied ligt op de overgang tussen gooreerdgronden in het oosten, holt- en haarpodzolgronden in het westen en vorstvaaggronden in het zuiden. Gooreerdgronden zijn hydro-zand-eerdgronden, die worden gekenmerkt door een minerale, zwarte eerdlaag (A horizont) met roest dieper dan 35 cm -mv. De podzolgronden worden gekenmerkt door een humus inspoelingshorizont (Bh). Vorstvaaggronden hebben een goed ontwikkelde Bw horizont (interne vertering), vaak als gevolg van uittredende kwel of sterke wisselende grondwaterstanden.⁶

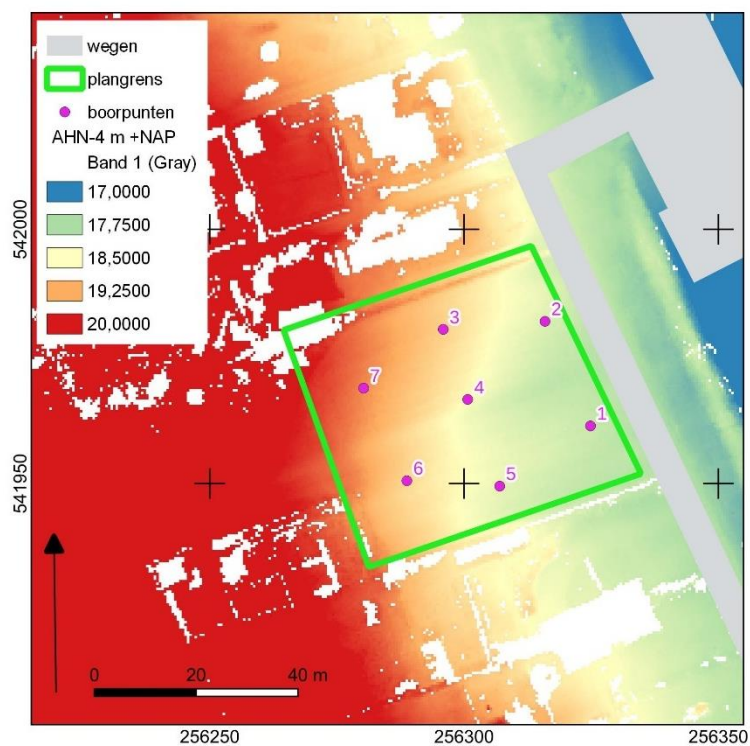
⁴ Rijks Geologisch Dienst 1979

⁵ AHN-4 2020-2023

⁶ Boerma 1995

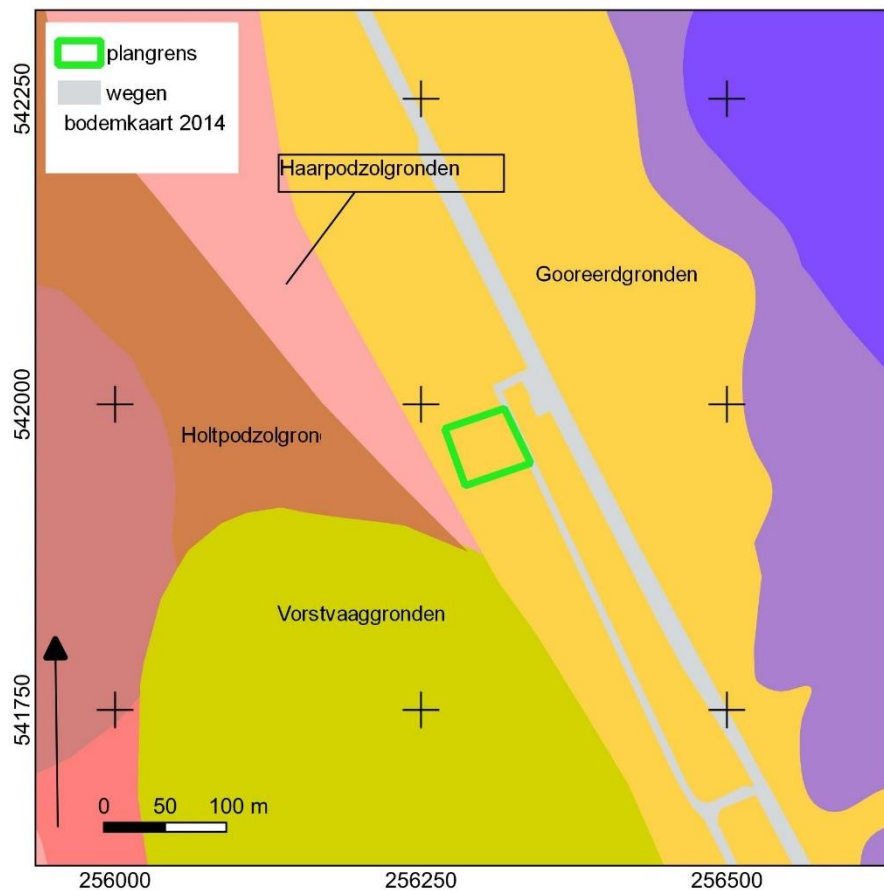
Afbeelding 4a. Ligging van het plangebied op het AHN.⁷

Afbeelding 4b. Detailhoogtekaart op basis van het AHN.⁸

⁷ AHN-4 2020-2023

⁸ AHN-4 2020-2023

Afbeelding 5. Plangebied op de bodemkaart.⁹

2.3 ARCHEOLOGIE

Getuigen de talrijke terreinen die archeologische waarden bevatten, is de Hondsrug ter hoogte van Valthe een archeologisch zeer rijk gebied. Uit archeologische vondsten in het laaggelegen oosten blijkt dat activiteiten zich niet beperkte tot de hooggelegen gronden.

2.3.1 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Bijlage 5 toont de locaties van de bekende archeologische waarden en de uitgevoerde archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied zoals bekend in het archeologisch informatie systeem (ARCHIS).

2.3.2 WAARNEMINGEN

In het plan- en onderzoeksgebied zijn vier waarnemingen geregistreerd, waarvan twee binnen het AMK-terrein 14351 en twee ten zuidoosten van het plangebied.

1059376: houtskool en aardewerk (neolithicum – ijzertijd), behorende bij een urnenveld.

---

⁹ Alterra 2014

1103873: aardewerk uit de vroege bronstijd – neolithicum, eveneens behorende bij het urnenveld. Daarnaast werden bewerkt vuursteen en maar liefst 8 klopstenen gevonden. Deze vondsten werden gedaan bij niet archeologisch graafwerk in 1934.

1023663 (200m O): geen nadere informatie.

1025637 (225m ZO): Drie stenen bijlen/beitels en een slijpsteen. Gevonden bij ontginning op het land van de heer [ ] aan de weg Valte-Odoorn. De voorwerpen lagen bij elkaar, behalve het slijpsteentje dat enige meters verder werd aangetroffen. De vindplaats ligt circa 30m verwijderd van de hoofdweg en 300m van de veenbrug, die werd gevonden in de Smeulbranden en onderzocht is door [ ]. Aangezien van de huidige vondst geen tekeningen zijn gezien kon niet worden vastgesteld of het inderdaad om beitels dan wel bijlen ging.

2.3.3 AMK-TERREINEN

AMK-terreinen (= Archeologische Monumentenkaart) zijn terreinen waarvan bekend is dat zich archeologische resten in de grond bevinden. Het archeologisch belang daarvan is bovendien gewaardeerd. Zo zijn er AMK-terreinen van archeologische waarde en van hoog, zeer hoog archeologisch belang en wettelijk beschermde AMK-terreinen van zeer hoog archeologisch belang).

AMK-terrein 14351. Het plangebied ligt binnen dit AMK-terrein. Het is een terrein met daarin sporen van een urnenveld uit periode bronstijd en late ijzertijd, en van activiteiten uit het neolithicum (o.a. Trechterbeker). Bij grondwerkzaamheden in 1934 werd hier veel urnenveld aardewerk gevonden, samen met enig neolithisch aardewerk en vuursteen. Bij een proefopgraving in 1991 (BAI) werden geen grondsporen in de proef- sleuven gevonden. Wel werd geconstateerd dat het bodemprofiel gaaf was. Ook staat de vindplaats van de artefacten in de onmiddellijke omgeving van de proefsleuven vast. Buiten het onderzoeksgebied kunnen zich dus wel degelijk sporen in goede staat bevinden.

AMK-terrein 9646. Terrein met daarin zes grafheuvelzolen en sporen van een '*celtic field*'. Het '*celtic field*' is geïdentificeerd op luchtfoto's uit 1952 en 1956. Het beslaat een oppervlakte van circa 200 meter noord-zuid en circa 550 meter oost-west. De grafheuvelzolen zijn niet wetenschappelijk onderzocht.

2.3.4 GEMEENTELIJKE BELEIDSKAART

Op de beleidsadvieskaart van de Gemeente Borger-Odoorn ligt het plangebied binnen AMK-terrein 14351 (zie Bijlage 3).¹⁰

2.3.5 EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

In de omgeving van het plangebied hebben eerder archeologische onderzoeken plaatsgevonden. De onderzochte locaties zijn afgebeeld in Bijlage 5.

Zaaknr. 2077320100 (75m NW). Dit betreft het proefsleufonderzoek waarvan de resultaten staan beschreven onder AMK-terrein 14351. Er werden geen grondsporen aangetroffen.

Zaaknr. 2150893100 (350m NW). Hier zijn proefsleuven getrokken ter plaatse van een toekomstige gasleiding. Er zou zich hier een '*celtic field*' bevinden.

---

¹⁰ Aalbersberg en van Beek 2011

Het proefsleuvenonderzoek diende aan te tonen of er daadwerkelijk sprake was een '*celtic field*', en of er resten uit het paleolithicum tot en met de late ijzertijd aanwezig waren. Aanleiding voor het onderzoek was de geplande aanleg van een gasleiding. Ter hoogte van de daadwerkelijke verstoring zijn in totaal vijf sleuven getrokken. Hierbij zijn diverse sporen aangetroffen, maar deze konden niet in verband worden gebracht met structuren. In put 4 werd onder de huidige bouwvoor nog een restant van een oude akkerlaag aangetroffen. Over het algemeen was de bodem sterk verstoord als gevolg van diepploegen. De oude akkerlaag in put 4 is een restant van eerdere akkerbouw, maar op basis van deze akkerlaag kan niet met zekerheid worden gezegd of er sprake is van een '*celtic field*'. Wel is één fragment aardewerk uit de ijzertijd aangetroffen. Ook zijn er fragmenten vuursteen aangetroffen, maar er bestaat twijfel over de antropogene oorsprong ervan. Op de aangrenzende akker, waar een veldkartering heeft plaatsgevonden, zijn wel overtuigende fragmenten van vuurstenen werktuigen en afslagen aangetroffen.¹¹

Zaaknummers 2284162100 en 2302840100 (270 m WZW). Het betreft een archeologisch bureauonderzoek voor een aantal gebieden, die in aanmerkingen komen voor natuurontwikkeling.¹² De studie bevat voor het plangebied geen aanvullende gegevens. Dit bureauonderzoek is vervolgens uitgebreid met een verkennend booronderzoek.¹³ In de nabijheid van het plangebied zijn echter geen boringen uitgevoerd.

Zaaknummer 2248458100 (380m ONO). Hier is een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek uitgevoerd. Er werden geen kansrijke archeologische niveaus aangetroffen. Geadviseerd werd om geen archeologisch vervolgonderzoek te doen.¹⁴

Zaaknummer 2107582100 (400m O). Dit onderzoek bevat geen revelante gegevens voor het huidige plangebied.¹⁵

2.3.6 MILITAIR ERFGOED

Uit de Indicatieve Kaart Militair Erfgoed blijkt dat geen bijzondere objecten verwacht worden.¹⁶

2.4 OUDE KAARTEN EN KORTE HISTORIE

Valthe wordt voor het eerst genoemd in 1217, maar zonder de 'h', Vaelt zou slaan op omheinde ruimte of erf.¹⁷ Op de oostflank van de Hondsrug lag Valthe bij de enige doorgang door het moeras richting Ter Apel. Hier werd in 1621 de Valther Schans gebouwd, om indringers uit het oosten tegen te houden.

---

¹¹ Marinelli en la Fèber 2007

¹² Brouwer 2010

¹³ Benjamins 2010

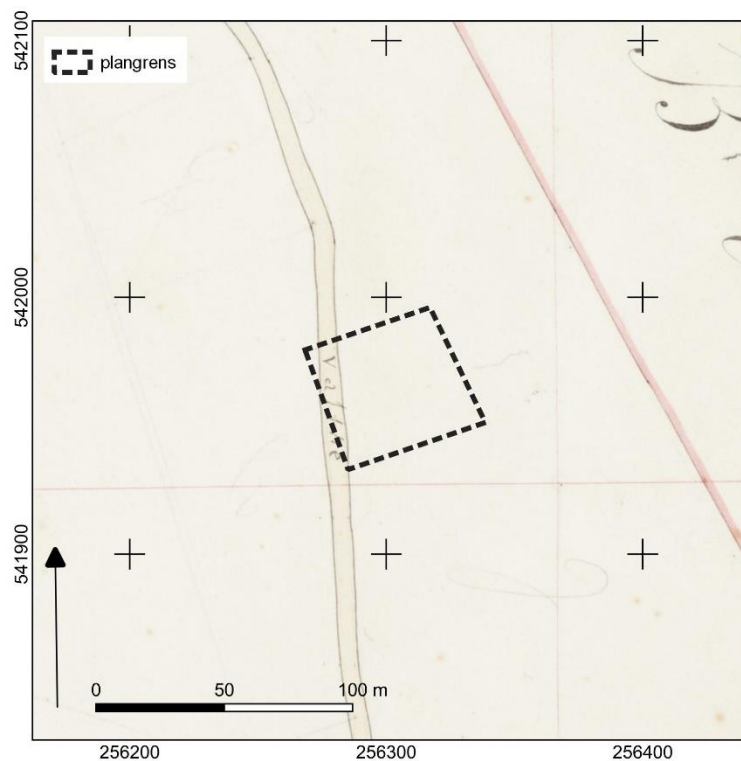
¹⁴ Postma 2009

¹⁵ De la Fèber en Marinelli 2006

¹⁶ <https://ikme.nl/ikmekkaart.html>

¹⁷ Van Berkel & Samplonius 2006

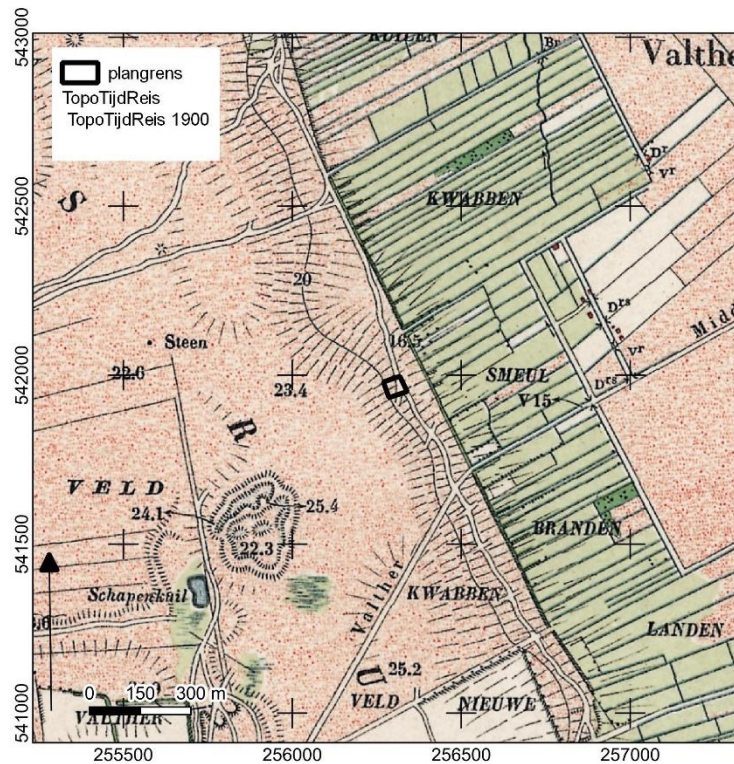
In 2022 is ter plaatse van de schans archeologisch onderzoek uitgevoerd, waarbij een kanon werd gevonden. De schans is ondertussen gereconstrueerd.¹⁸ Het plangebied is gelegen langs de weg naar Exloo waar zeer waarschijnlijk al vanaf de prehistorie een route ligt. Op de minuutplan van 1811-1832 ligt een weg nabij het plangebied. De gronden aan beide zijden ervan zijn dan nog heidegebied (zie afbeelding 6). Tussen 1900 en 1920 werd ten oosten van het plangebied een spoorbaan aangelegd, waarover een tram reed (zie afbeeldingen 7 en 8). Later ontstond, ten westen van het spoor, de Vlintweg, waarlangs zich enige bebouwing ontwikkelde (zie afbeelding 9). De gronden werden in gebruik genomen voor akkerbouw en weiland. Bij het in gebruik nemen van deze gronden voor de landbouw zijn vermoedelijk de archeologische vondsten gedaan, die leiden tot het archeologisch onderzoek in 1934 (zie hierboven). De spoordijk is tussen 1950 en 1960 afgegraven. De locatie lijkt op oude kaarten tot op heden onbebouwd te zijn gebleven. Op de percelen ten noorden en zuiden werden woningen en schuurtjes gebouwd (zie afbeeldingen 10 en 12).

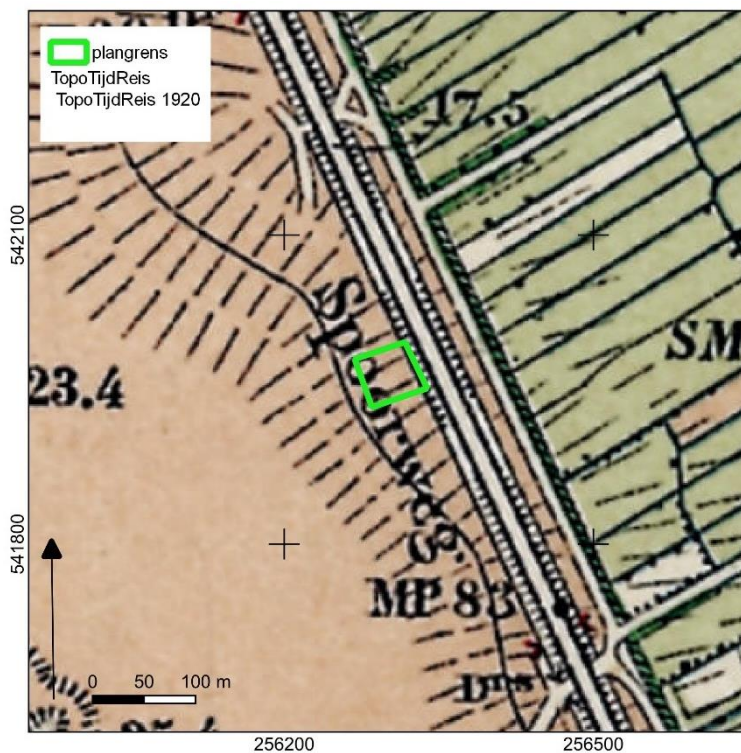
Afbeelding 6. Uitsnede uit de minuutplan 1811-1832. Het perceel was destijds in gebruik als weide.¹⁹

¹⁸ <https://www.valthe.nl/ontdekken/valtherschans/>

¹⁹ Kadaster 1811-1832

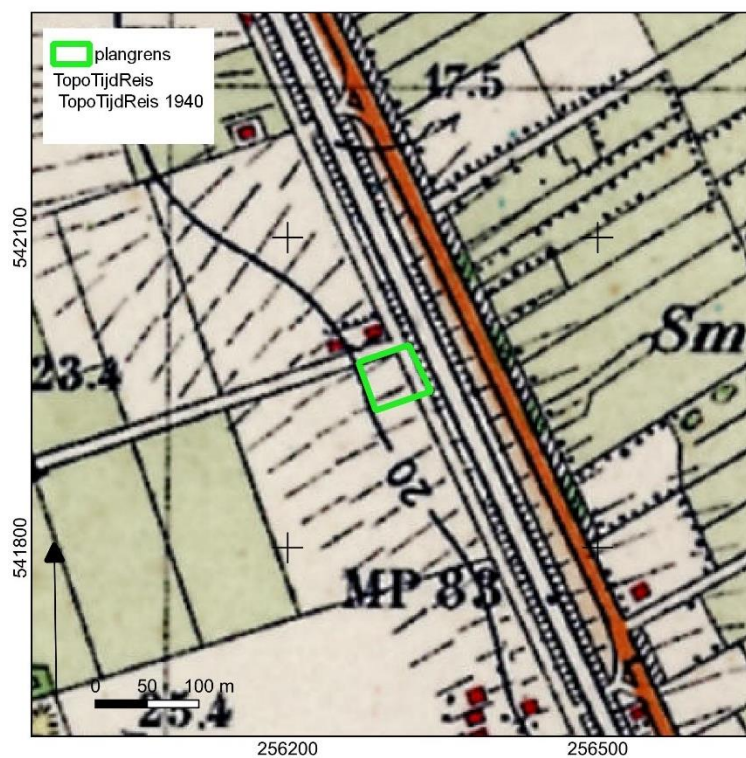
Afbeelding 7. Uitsnede uit de militair topografische kaart van 1900.²⁰

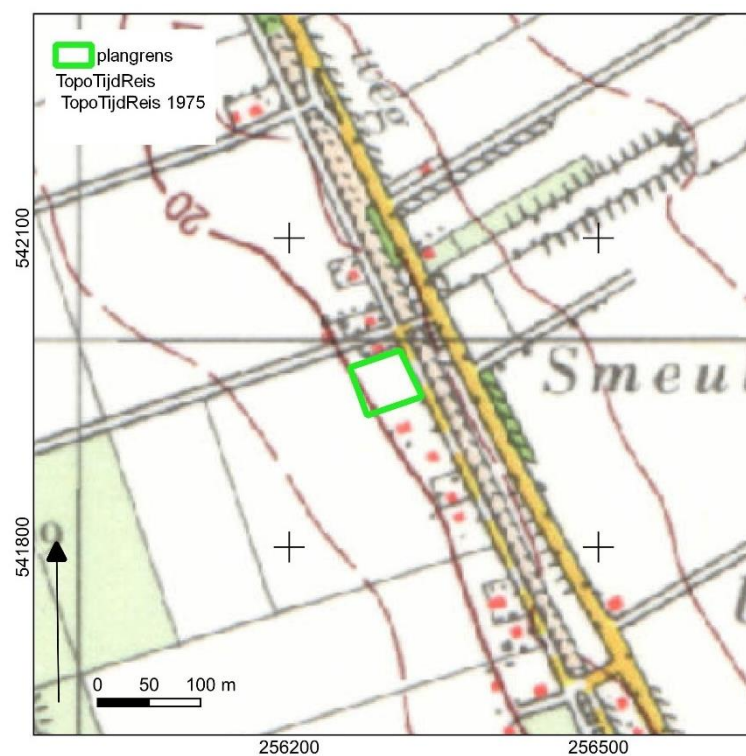
Afbeelding 8. Uitsnede uit de militair topografische kaart van 1920.²¹

²⁰ Bureau Militaire Verkenningen 1910

²¹ Bureau Militaire Verkenningen 1910

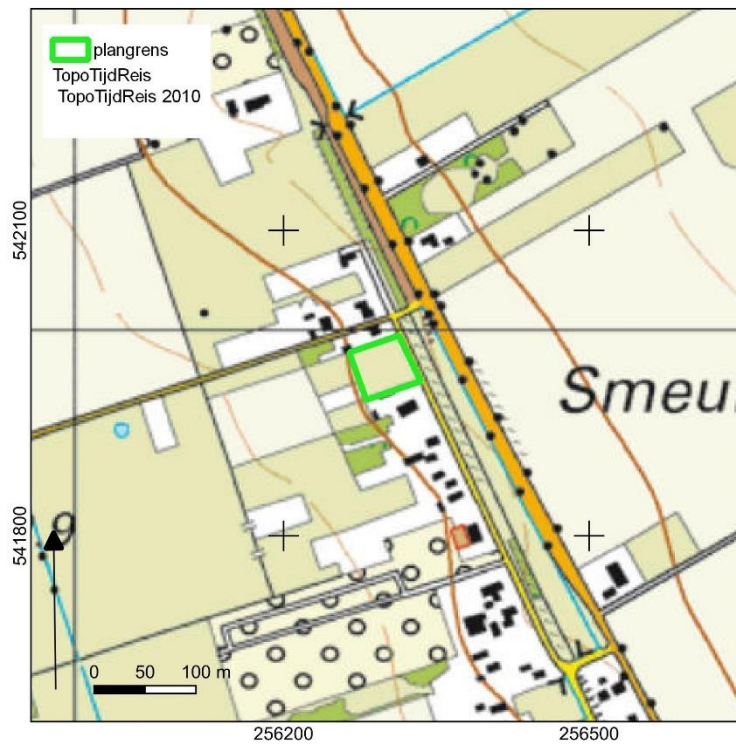
Afbeelding 9. Uitsnede uit de topografische kaart van 1940.²²

Afbeelding 10. Uitsnede uit de topografische kaart van 1975.²³

²² Bureau Militaire Verkenningen 1940

²³ Kadaster 1980

Afbeelding 11. Plangebied op een kaart uit 2010.²⁴

²⁴ Kadaster 1990

3 CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL

3.1 CONCLUSIE

Het onderzoek is uitgevoerd conform protocol SIKB KNA 4002. Het plangebied is gelegen op de oostrand de Hondsrug, langs de verbindingsweg tussen Valthe en Exloo. De urnenvelden werden in de prehistorie vaak lang routes gelegd, waaruit volgt dat de route tussen Valthe en Exloo vrijwel zeker teruggaat tot in de Prehistorie, waarschijnlijk tot in het neolithicum. Uit de nabijheid van een *celtic field* en talrijke andere vondsten tussen Valthe en Exloo blijkt dat de Hondsrug in dit gebied in de prehistorie intensief gebruikt werd. Ook zijn aanwijzingen gevonden voor het gebruik van de lagere gronden ten oosten. Bij de ontginning van het gebied in de jaren 30 van de vorige eeuw zijn enkele van de verborgen archeologische waarden blootgelegd. De aanwezige helling in het plangebied werk bodemerosie in de hand, waardoor de bouwvoor dunner wordt en de onderliggende lagen door ploegen mogelijk zijn aangetast.

3.2 VERWACHTINGSMODEL

In het geval van een intacte bodem heeft het terrein een hoge archeologische verwachting voor de periode neolithicum – late middeleeuwen en een middelhoge verwachting voor de jagers en verzamelaars uit de periode laat-paleolithicum – Mesolithicum, die zich vaker nabij open water ophielden. De aangetroffen resten van een urnenveld op 75 m ten noorden van het plangebied maken de kans dat dergelijke resten ook binnen het plangebied liggen groot. Het ontbreken van een plaggendek maakt dat eventuele resten dicht onder het maaiveld liggen.

Eventuele nederzettingen uit de steentijd hebben een omvang van 50 – 200 m² (kleine variant) of 200 – 1000 m² (middelgrote variant). Nederzettingen uit de periode bronstijd – late middeleeuwen hebben meestal een omvang tussen 500 – 2000 m² (huisplaats) of meer dan 8000 m² (dorp).²⁵

Eventuele resten liggen in de top van de natuurlijke ondergrond, onder een bouwvoor. De natuurlijke bodem wordt hier gevormd door Pleistoceen zand dat gerekend werd tot de Formatie van Bortel (dekzand) en/of keizand (Formatie van Drenthe). In het Pleistocene zand hebben zich podzolbodems ontwikkeld.

Eventuele vindplaatsen worden gekenmerkt door vuursteenstrooiingen (voornamelijk laat paleolithicum - neolithicum, in mindere mate bronstijd en ijzertijd).

---

²⁵ bron: Tol e.a., 2006.

Daarnaast kan vanaf het mesolithicum (gefragmenteerd) aardewerk worden verwacht, evenals houtskool, verbrande huttenleem en natuursteen. Deze vondstcategorieën bevinden zich aan of in het Pleistocene zand, in of direct onder een bouwvoor.

Daarnaast kunnen grondsporen worden verwacht. Het gaat daarbij overwegend om paalkuilen, greppels en afvalkuilen, begravingen, urenvelden en dergelijke. Deze bevinden zich in de top van de pleistocene ondergrond en kunnen zich tot op grote diepte uitstrekken.

HOOFDSTUK 4 VELDONDERZOEK

4.1 BESCHRIJVING ONDERZOEKSMETHODIEK

Het veldonderzoek heeft tot doel om meer inzicht te krijgen in de fysische situatie in het plangebied. Het dient de in het plangebied aanwezige bodems, de mate van verstoring en de aanwezigheid van potentiële archeologische niveaus met kans op nederzettingen in kaart te brengen. Aan de hand daarvan kan er voor het plangebied een gespecificeerd verwachtingsmodel worden opgesteld dat gedetailleerder en nauwkeuriger is dan een verwachtingsmodel dat louter gebaseerd is op bronnen en globalere bodem- en geomorfologische kaarten.

Voorafgaand aan het verkennend veldonderzoek is een Plan van Aanpak (PvA) opgesteld²⁶ en gedeponerd in Archis3. Het verkennend veldonderzoek bestond uit het zetten van zeven boringen met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm tot 30 cm in de C-horizont. De boorkernen zijn visueel geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren. De boringen zijn verdeeld over de bouwlocatie uitgevoerd en ingemeten met een GPS met een nauwkeurigheid van 2,0 m. Het bodemprofiel is beschreven volgens de norm NEN 5104 en ASB. De NAP-maaiveldhoogtes van de boringen zijn bepaald aan de hand van het AHN-4.²⁷ De profielbeschrijvingen zijn opgenomen in Bijlage 7. De boorpuntenkaart met de posities van de boringen is opgenomen Bijlage 6.

4.2 RESULTATEN: LITHOLOGIE, LITHOGENESE EN BODEMONTWIKKELING

Het bodemprofiel is ondanks de beperkte omvang van het terrein gevarieerd. Onder een dunne bouwvoor van circa 25 cm liggen redelijk intacte podzolgronden in de noordwesthoek (boringen 3, 4 en 7). In de overige boringen gaat de bouwvoor scherp over in de C-horizont. Waarbij opgebrachte grond is aangetroffen in boring 1 (65 cm opgebracht) en in boring 5 (40 cm opgebracht). Daaronder ligt in beide boringen een bouwvoor.

In de onderstaande tabel is de dikte van het geroerde pakket, de hoogteligging en aard van de natuurlijke ondergrond weergegeven.

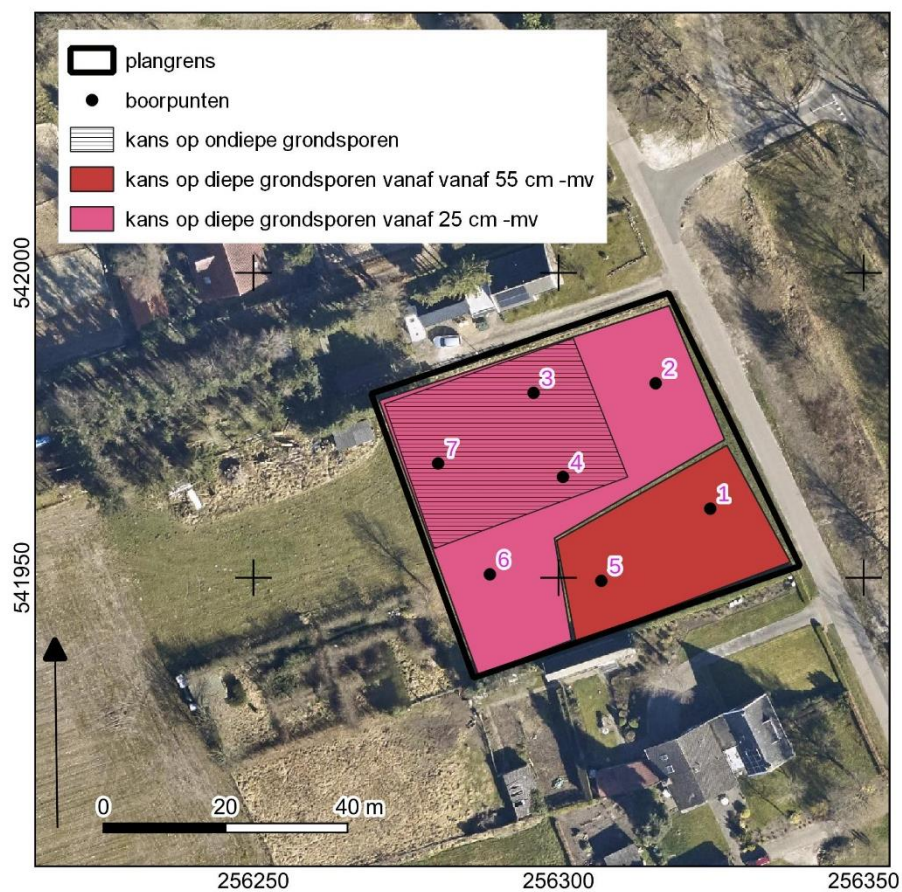
²⁷ AHN-4 2020-2023

boring	Dikte geroerde laag in cm	Top intact m +NAP	Aard intacte bodem
1	85	17,15	Bouwvoor afgedekt met verspoelde gronden.
2	30	17,9	C-horizont
3	25	18,8	E-horizont
4	25	18,25	Bh-horizont
5	55	17,75	C-horizont
6	35	18,45	C-horizont
7	30	19,05	BC horizont

Tabel 2. Dikte geroerde laag, hoogteligging en aard van de intacte bodem.

4.3 RESULTATEN: ARCHEOLOGIE

Bij het verkennend booronderzoek zijn geen archeologische indicatoren of een oude akkerlaag aangetroffen. In boring 1 is een akkerlaag afgedekt door een jongere laag (oude bouwvoor). De kans is groot dat deze laagvorming het gevolg is van de lage ligging van het voormalige maaiveld bij boring 1. Door het aanleggen van een spoor en weg direct ten oosten, kon het water niet meer afstromen, waardoor hier een kuil ontstond waarin verspoeld sediment zich verzamelde. Het gaat hier dus zeer waarschijnlijk niet om een archeologisch niveau. Archeologische grondsporen kunnen in deze hoek worden verwacht vanaf 55 cm -mv en in het overige deel van het terrein vanaf 25 cm -mv, waarbij in de noordwesthoek ook eventuele ondiepe grondsporen verwacht kunnen worden (zie afbeelding 12).

Afbeelding 12. Resultaat en verwachting op basis van het verkennend booronderzoek.

CONCLUSIE EN VERWACHTING

De bodem in het plangebied is nog redelijk intact in de noordwesthoek (boringen 3, 4 en 7) en geroerd tot in de C-horizont in de overige boringen. De diepte van verstoring is niet te bepalen wegens het ontbreken van een referentiekader als gevolg van de helling. Niet uitgesloten kan worden dat nog grondsporen in het plangebied aanwezig zijn. In de noordwesthoek kunnen ook nog ondiepe sporen bewaard zijn gebleven. In het overige plangebied zal het om diepere grondsporen gaan. Eventuele grondsporen bevinden zich direct onder de bouwvoor, vanaf 25 cm -mv. Uitzondering is de zuidoostpunt waar het archeologisch niveau als gevolg van opgebrachte grond ligt tussen 55 en 85 cm -mv. Op basis van de vondsten in de directe omgeving is de kans het grootst op grondsporen uit de periode neolithicum – late ijzertijd. Het kan niet uitgesloten worden dat er resten uit andere perioden aanwezig zijn.

HOOFDSTUK 6 SELECTIEADVIES

Geadviseerd wordt om bij toekomstige bouwwerkzaamheden bodemverstoring dieper dan 25 respectievelijk 55 cm (zuidoosthoek) zoveel mogelijk te voorkomen. Mochten in het plangebied graafwerkzaamheden dieper dan deze waarden voorzien zijn, dan wordt aangeraden om voorafgaand aan het graafwerk een archeologisch proefsleufonderzoek uit te voeren in het te verstoren gebied. Voor het uitvoeren van gravend archeologisch onderzoek dient een Programma van Eisen te worden opgesteld.

De Gemeente Borger-Odoorn is akkoord gegaan met het advies. Het concept is na een kleine aanpassing definitief gemaakt. De implementatie van dit advies is in handen van de Gemeente Borger-Odoorn.

literatuur

- Benjamin, I.E., 2010. *Herinrichting Odoorn. Inventariserend Veldonderzoek Archeologie*. Arcadis projectnummer C01022.100121.
- Berkel, G. en K. Samplonius, 2006. *Nederlandse plaatsnamen herkomst en historie*.
- Boerma, J.A.K., 1995. *Bodemkunde van Nederland*. Universiteit Utrecht, vakgroep Fysische Geografie.
- Bosch, J.H.A., 2008. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1. Op basis van de Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 5.2. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A*.
- Brouwer, E.W., 2010. *Bureauonderzoek archeologie Exloo – Odoorn*. Arcadis projectnummer C01022.100121.
- La Fèber, D. en M. Marinelli, 2006. *Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek voor de natuurontwikkeling in het Hunzedal te Exloo*. Archeologisch rapport 2006/1.
- Marinelli, M.G. en D. la Fèber, 2007. *Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven op AMK-terrein 9496 (celtic field) nabij Exloo, gemeente Borger-Odoorn*. Archeologisch Rapport Oranjewoud 2007/42.
- Mulder, E.F.J. de., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*, Nederlands Normalisatie-instituut Delft.
- Nijdam, L.C., 2023. *Laagland Archeologie Plan van Aanpak IVO-verkennende fase. Plangebied Vlintweg naast nr. 31 te Valthe*.
- Postma, F.B., 2009. *LOFAR Valthe en Exloërveen, gemeente Borger-Odoorn (Dr.). Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek*. Steekproefrapport 2009-06/18.

Archeologische databases/internetbronnen (geraadpleegd januari 2022)

ArchisIII

www.ruimtelijkeplannen.nl

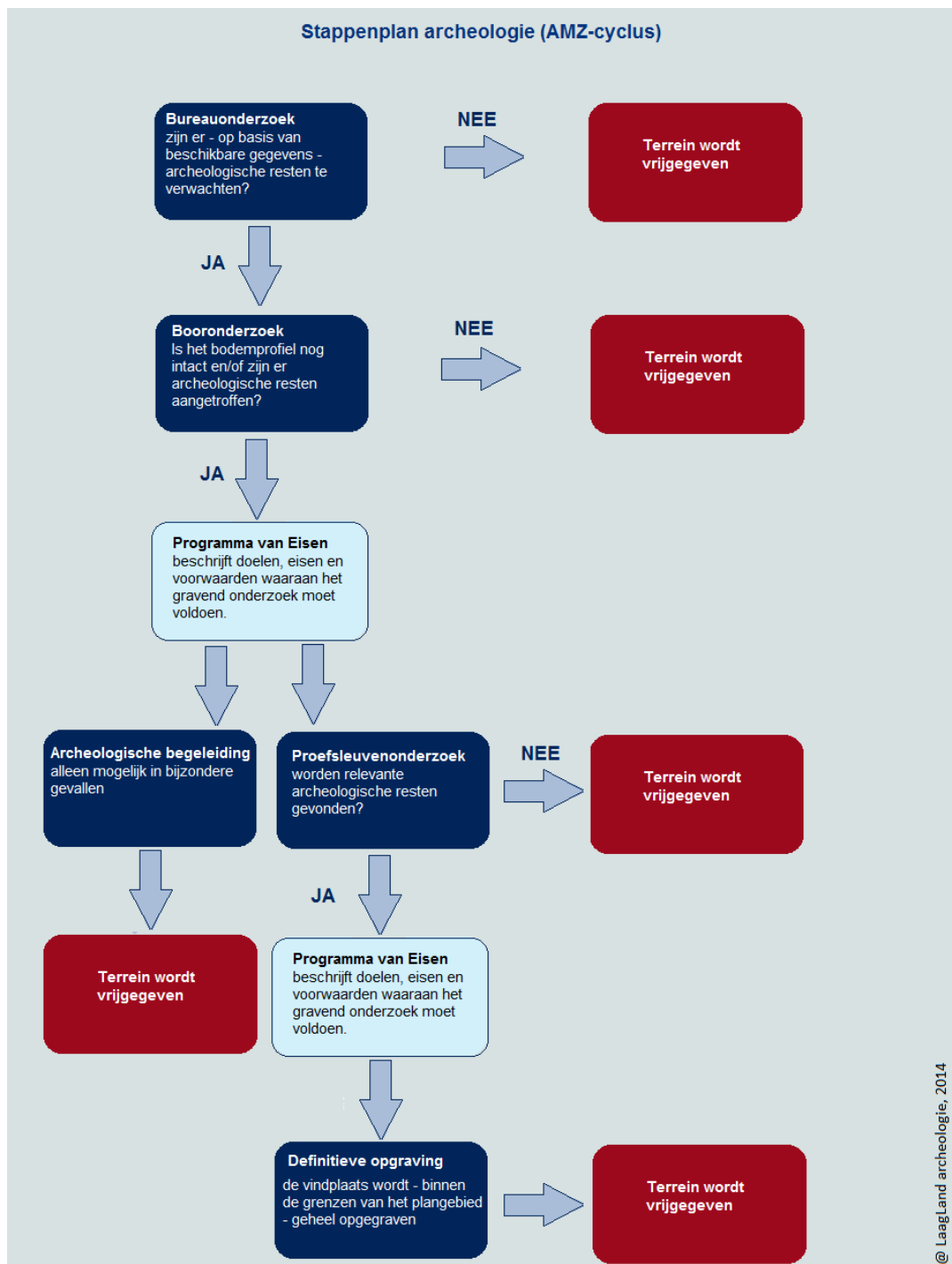
www.topotijdreis.nl

Gebruikte kaarten (geraadpleegd november 2021)

- Aalbersberg, G. en J.L. van Beek, 2011. Gemeente Borger-Odoorn. Een archeologische verwachtingen- en beleidsadvieskaart. RAAP-rapport 2186.
- AHN-4 2020-2023. *Actueel Hoogtebestand Nederland*. Geraadpleegd via www.ahn.nl.
- Alterra 2014. *Digitale bodemkaart van Nederland 1:50.000*. Geraadpleegd via www.nationaalgeoregister.nl
- Alterra 2019. *Digitale geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000*. Geraadpleegd via www.pdok.nl
- Bureau Militaire Verkenningen 1870-1950. *Militaire Topografische Kaarten van Nederland schaal 1:25.000*. Geraadpleegd op www.topotijdreis.nl.
- Kadastrale kaart 1811-1832: *Kadastrale kaart 1811-1832: minuutplan Odoorn, Drenthe, sectie G, blad 01 (MIN03018G01)*
- Kadaster 1950-2010: *Topografische kaart van Nederland schaal 1:25.000*. Geraadpleegd op www.topotijdreis.nl.

Rijks Geologische Dienst, 1979. *Geologische kaart van Nederland 1:50.000, bladen Emmen West en Emmen Oost (17 W en 17 O).*

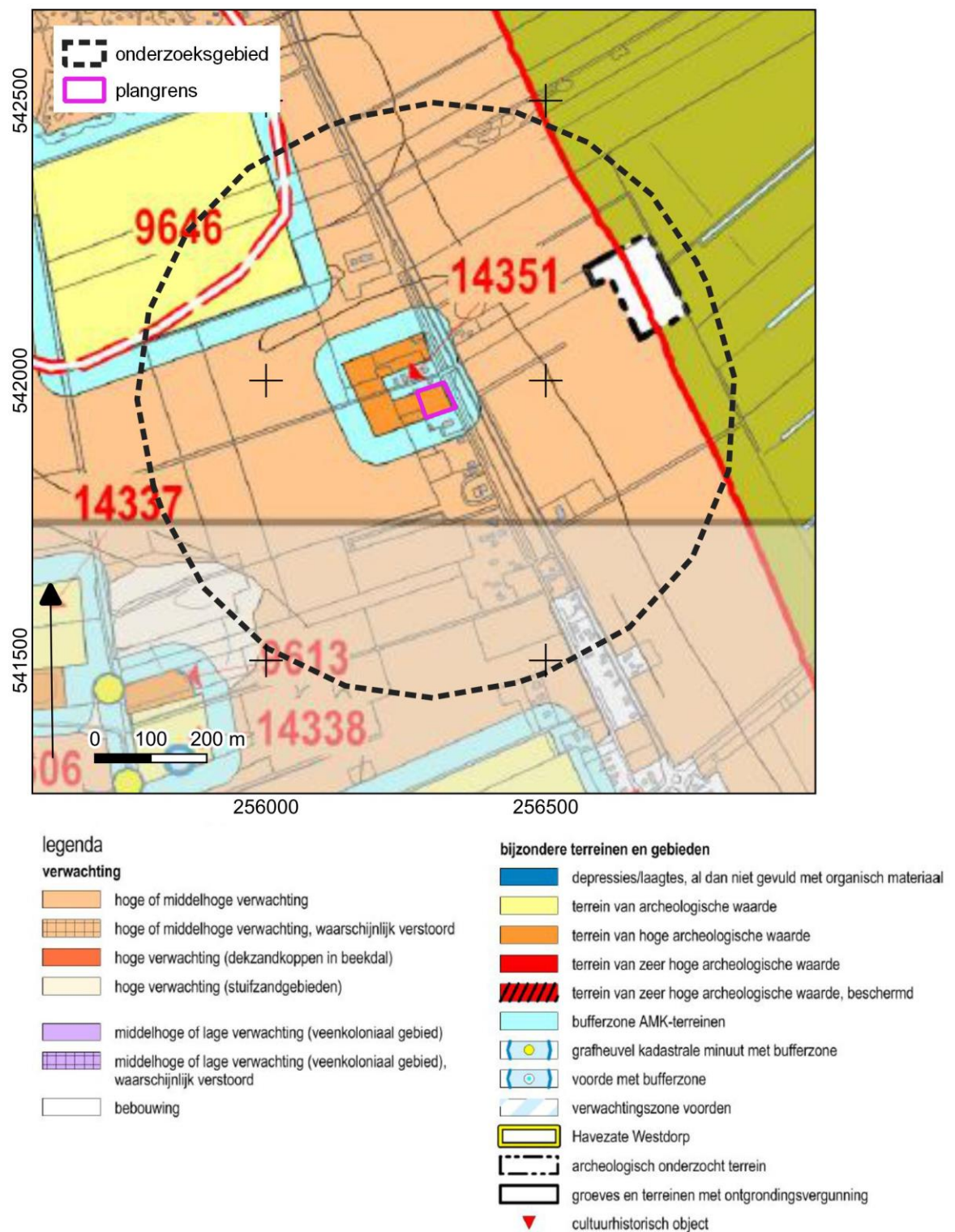
BIJLAGE 1 AMZ-CYCLUS

BIJLAGE 2 ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

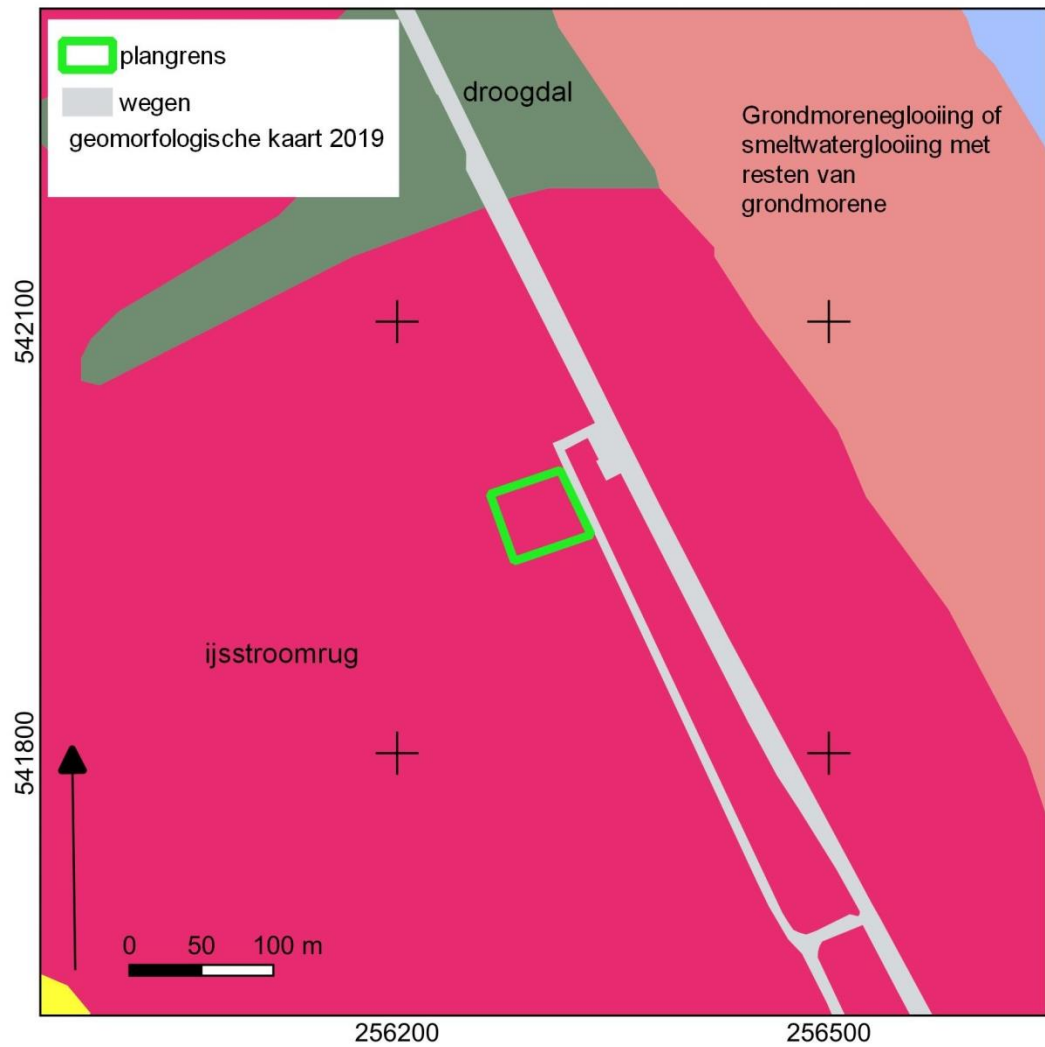
Archeologische perioden			Datering	
Nieuwe tijd		C	1795	
		B		1650
		A		1500
Middeleeuwen		Laat	1250	
		Vol	1050	
		vroeg	Ottoons	900
			Karolingisch	725
			Merovingisch	450
Romeinse tijd		Laat	270	
		Midden	70 na Chr.	
		Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	Ijzertijd	Laat	250	
		Midden	500	
		Vroeg	800	
	Bronstijd	Laat	1100	
		Midden	1800	
		Vroeg	2000	
	Neolithicum	Laat	2850	
		Midden	4200	
		Vroeg	4900/5300	
	Mesolithicum	Laat	6450	
		Midden	8640	
		Vroeg	9700	
	Paleolithicum	Jong	35.000	
		Midden	250.000	
		Oud		
@ Laagland Archeologie, 2014				

BIJLAGE 3 BELEIDSKAART

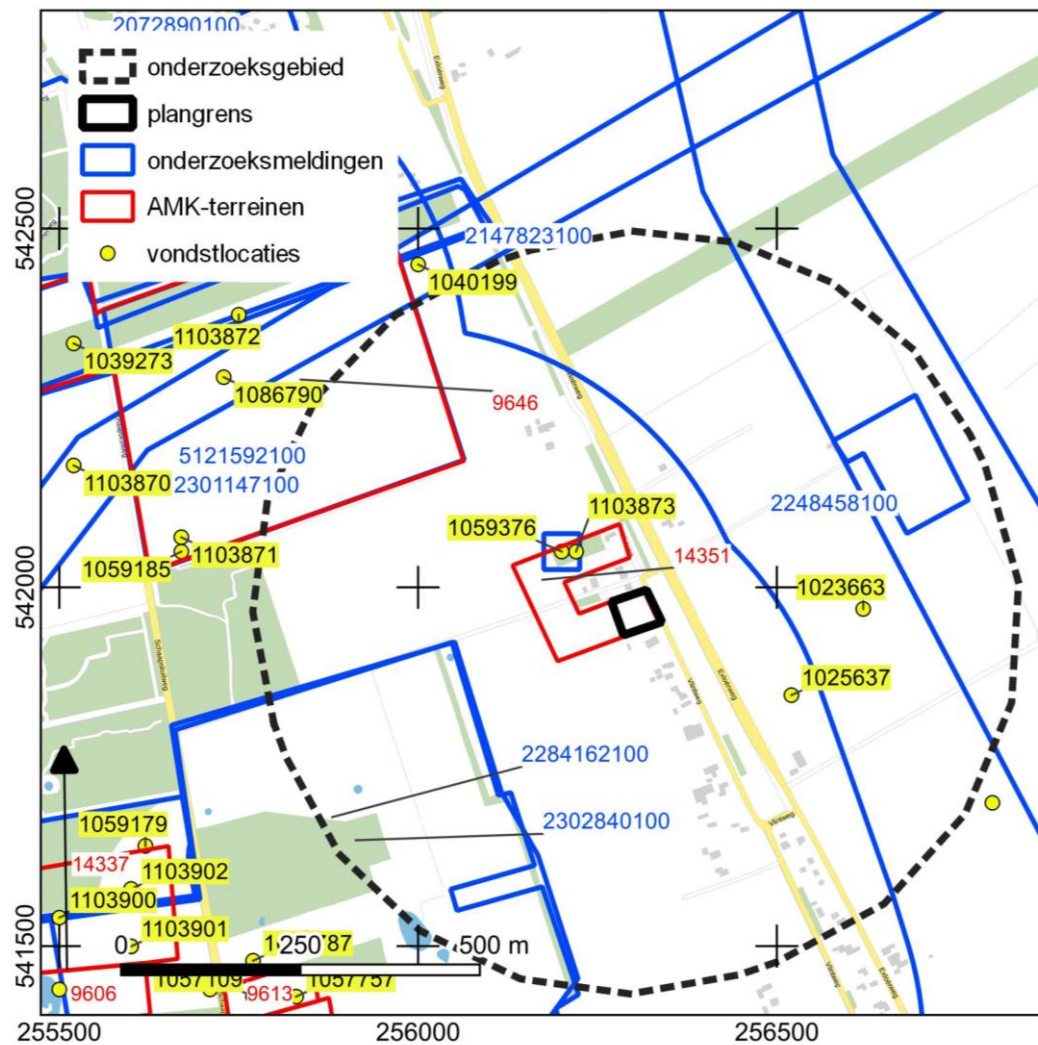

(bron: Aalbersberg en Van Beek 2011)

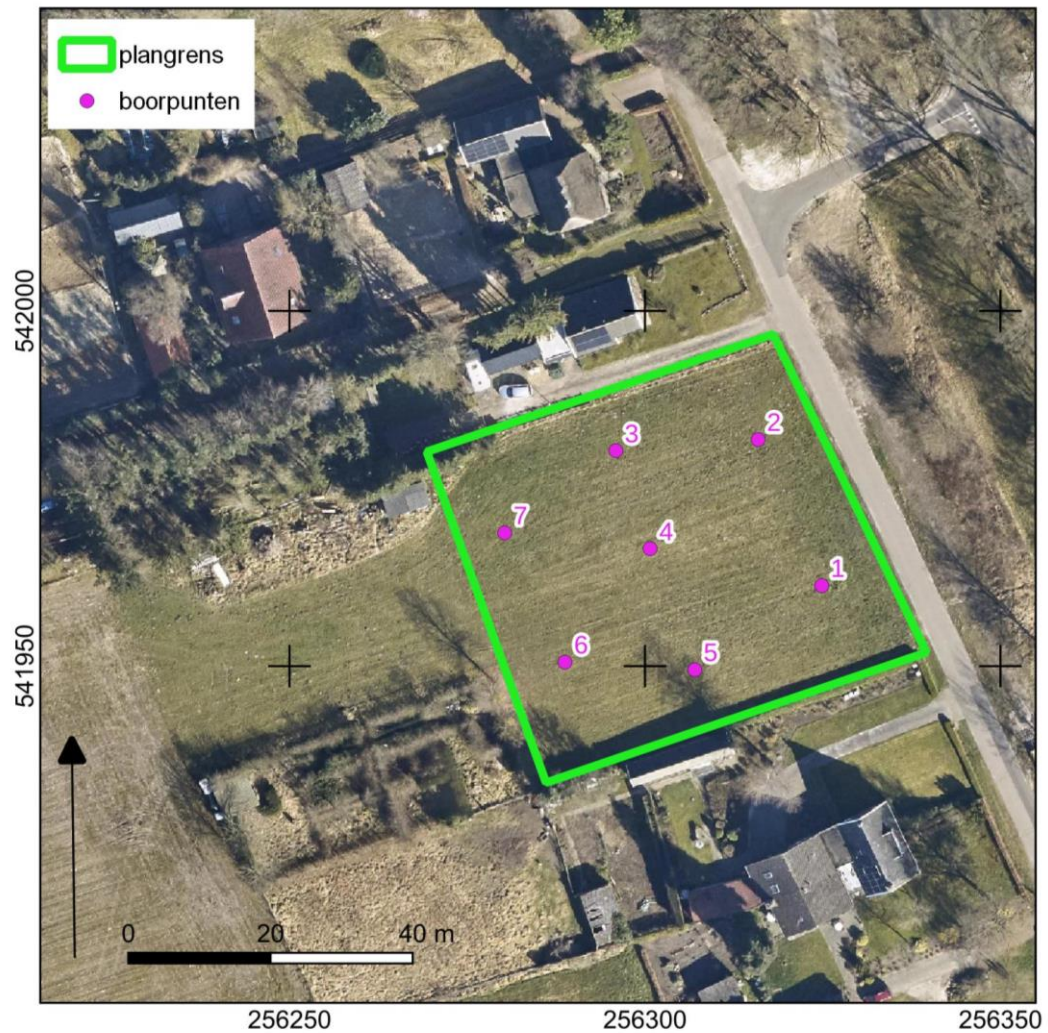
BIJLAGE 4 GEOMORFOLOGISCHE KAART

BIJLAGE 5 WAARNEMINGEN, AMK-TERREINEN EN ONDERZOEKSMELDINGEN

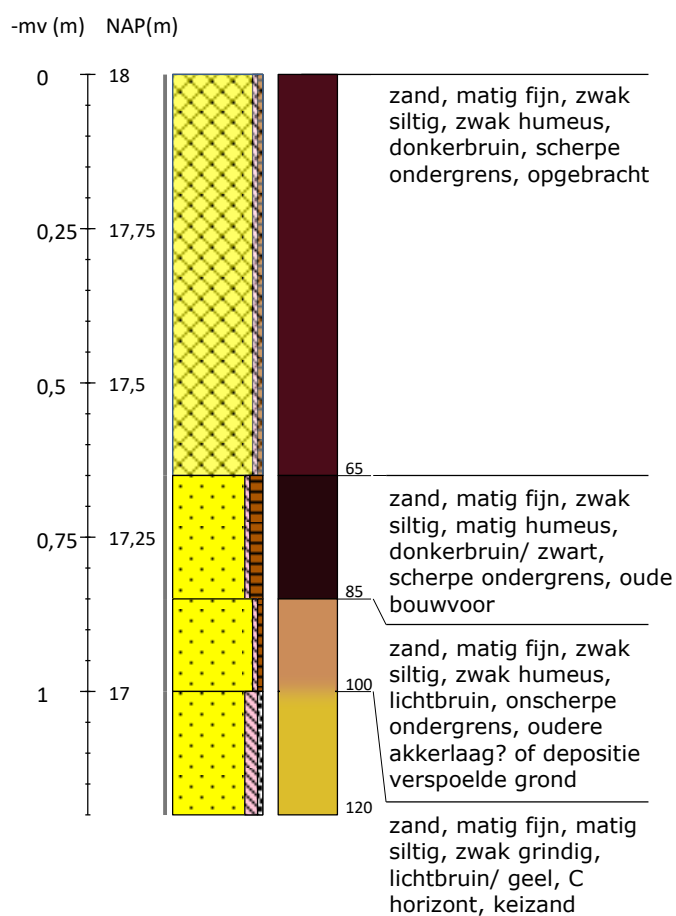

BIJLAGE 6 BOORPUNTENKAART

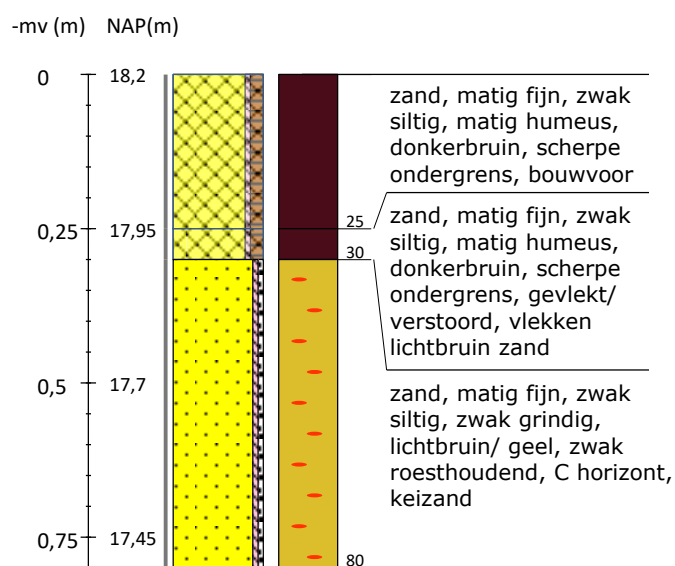

BIJLAGE 7 BOORSTATEN VERKENNEND VELDONDERZOEK

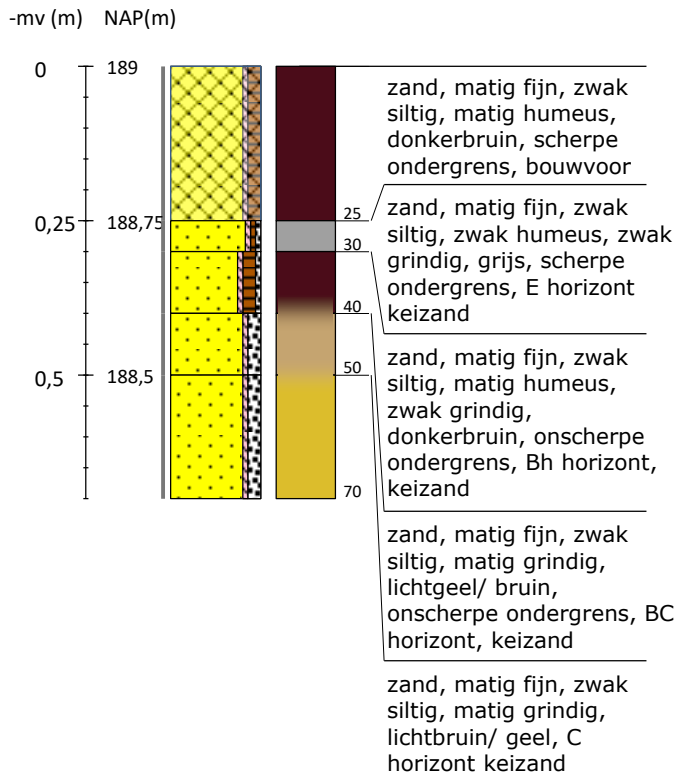
Boring 1 RD-coördinaten: 256325/541961

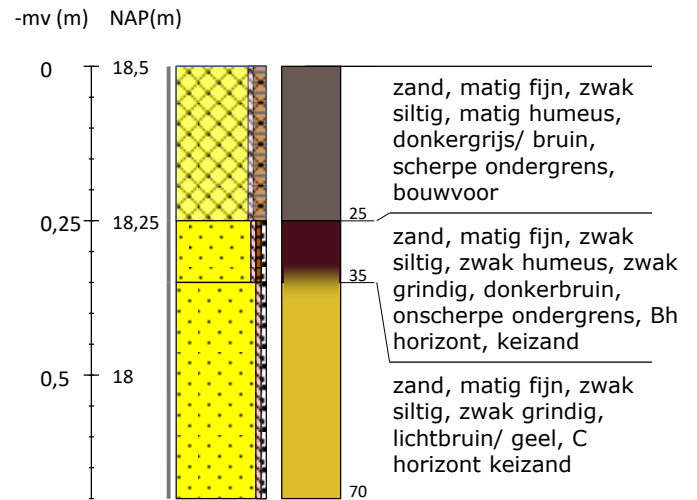
Boring 2 RD-coördinaten: 256316/541982

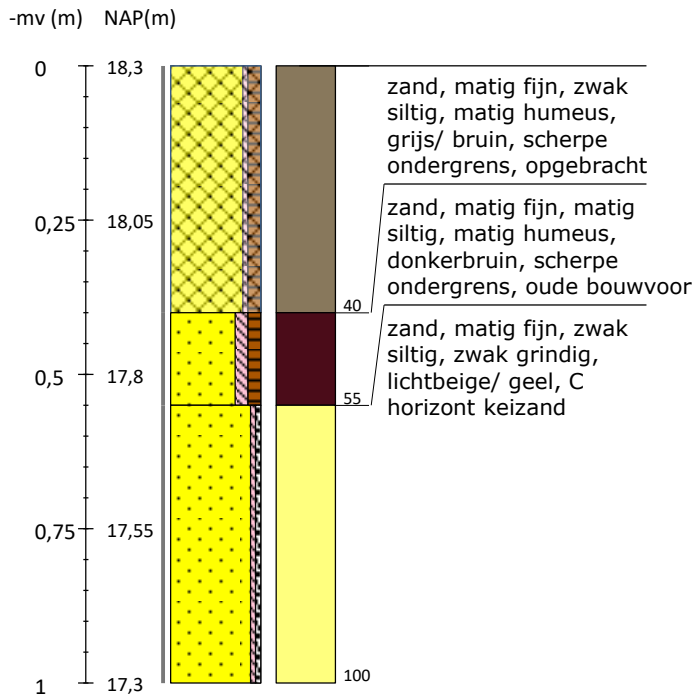
Boring 3 RD-coördinaten: 256296/541980

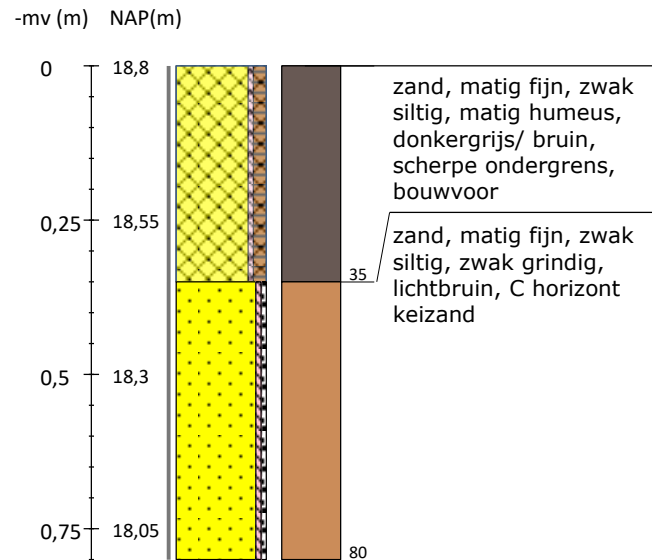
Boring 4 RD-coördinaten: 256301/541967

Boring 5 RD-coördinaten: 256307/541950

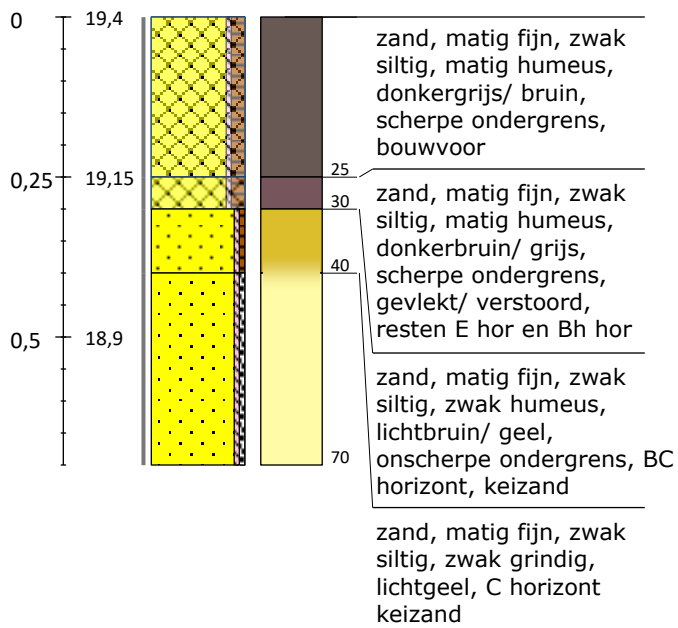

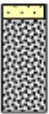
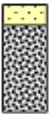
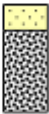
Boring 6 RD-coördinaten: 256289/541951

Boring 7 RD-coördinaten: 256280/541969

-mv (m) NAP(m)

Legenda (conform NEN 5104, boorbeschrijvingsnorm van NITG-TNO en ASB)					
Zand 	Veen 	Zandmediaan uiterst fijn < 105 µm zeer fijn 105 - < 150 µm matig fijn 150 - < 210 µm matig grof 210 - < 300 µm zeer grof 300 - < 420 µm uiterst grof 420 - < 2000 µm Zandsortering goed gesorteerd D60/D10 < 1,8 matig gesorteerd D60/D10 1,8 < 3 slecht gesorteerd D60/D10 > 3	Boortype Edelmanboor Ø 7 cm Edelmanboor Ø 10 cm Edelmanboor Ø 12 cm Edelmanboor Ø 15 cm Guts Ø 2 cm Guts Ø 3 cm Zuigerboor Riverside boor Ø 7 cm	Inclusies/archeologische indicatoren (resten van planten, wortels, schelpen, wortels, hout, baksteen, puin, kolengruis, glas, aardewerk, houtskool, vuursteen, bot, fosfaat) weinig < 1% matig 1-10% veel > 10%	Boortype Mechanische boor Ø 10 cm Mechanische boor Ø 12 cm Mechanische boor Ø 15 cm Mechanische boor Ø 20 cm
Klei 	Grind 	Begrenzing onderliggende laag scherp overgangsgebied < 0,3 cm onscherp overgangsgebied 0,3 - < 3 cm diffuus overgangsgebied 3 cm - < 10 cm	Grondwaterstand GHG GWG GLG	Kalkgehalte kalkloos geen opbruising, minder dan 0,5% CaCO ₃ kalkarm hoorbare opbruising, circa 0,5 - 1 à 2 % CaCO ₃ kalkrijk zichtbare opbruising, 1 à 2% CaCO ₃	@ Boorstaten - www.boorstaten.nl
Leem 	Overige toevoegingen 				